

Lisbet Foss' foredrag i anledning af 75-året for kvindelige præster i Folkekirken

Taler

Lisbet Foss
Præst, ph.d. og forfatter

Dato

28. april 2023

Sted

Landemodesalen, Roskilde Stift

Omstændigheder

Lisbet Foss holdt dette foredrag efter en andagt i Roskilde Domkirke i anledning af 75-året for kvindelige præster i Folkekirken.

1

ET VIDNE FRA FORTIDEN

”Karriere og ikke Kald”, hed det under sygeplejerskernes kamp for bedre vilkår.

5

Jeg blev trist.

Prøv at oversætte det til præstens hverdag.

10 Og til mange andres.

Vi skal *være* hvor vi er.

Måske gør vi karriere.

15

Men det er ikke det det handler om.

Nej noget skal gøres, og det er dig som skal gøre det.

20 Hvis du tilmed er kommet på rette hylde og føler du har et kald: glimrende!

Men overordnet set er man – mand eller kvinde – kaldet af en menighed. Kaldet til at

forkynde evangeliet!

25

Og nu til en pige der – mærkeligt – i de tidligste ungdomsår ved at hun skal være

præst: Som er ligefrem bjergtaget af alt hvad der har at gøre med kirke, kirkebygninger, kristendom, teologi, præster, gudstjeneste, ritualer, liturgi, kalkmalerier, kirkekunst, kirkemusik, salmer, kor, orgler, hele dette univers –
30 altid en salme at køre på under de stadige ture på cyklen! Ja hun synger og nynner, synger og nynner for sig selv, glæder sig over ordene, mærker sig dem, lærer. Hvilket alt sammen ikke er en forbigående grille, men udtryk for en virkelighed der åbner sig og sætter en lang proces i gang.

35 Foreløbigt på et mere barnligt og umodent plan – der er f.eks. et stykke fra et menneskes religiøse optagethed til dets erkendelse af at være etisk udfordret, og det kan det endda knibe med – men alligevel stærk nok til ikke at slippe sit tag i hende. Sådan at hendes tidsregning den dag i dag – hvor hun har gået i kirke i 70 år – er kirkeårets søn- og helligdage, med dertil hørende vidunderlige salmer,
40 tekster og musik, i højere grad end det almindelige borgerlige kalenderårs; og hun bestemt ikke synes om en søndag hvor hun ikke er til gudstjeneste. Om end gudstjenesten i dagens Danmark ikke altid er hvad den burde være...

Så nu går vejen – til de nærmestes undren og ikke uforbeholdne accept – til
45 Østre Borgerdydsskole, en drengeskole, klassisk-sproglig linje, med latin og græsk som hovedfag. Pragtfuldt!

Men her er det Tante Berlinger en skønne dag rapporterer om en biskop Baun i Viborg, der hårdnakket nægter at lade en anden biskop ordinere Helga Jensen til
50 Skive-Resen, eftersom han selv er indædt modstander af kvindelige præster, som vi på dette tidspunkt havde tre af. Dét var ikke rart! Men et ungt menneske lader sig ikke sådan bremse. Heldigvis rettede biskoppen ind efter ministeriets trussel om en Lex Helga – man skulle nødtigt have indblanding udefra i kirkens anliggender, mente biskoppen, uha – hvorpå tilsynet nødvendigvis gik over til
55 en nabobiskop. Imidlertid var allerede i '48 Margrethe Lønborg blevet præst; og siden Alice Jespersen, Lis Rechendorff., Ulla Heje og Karen Horsens – I øvrigt, den egentlige pioner var vel her den modige biskop Øllgaard, der som den første ordinerede kvinder.

60 Herpå gik studentens videre vej, uden afstikkere eller småjob, til Københavns Universitet, med K. E. Skydsgaard, professor i dogmatik, som den store præstelærer og prædikant; og hvor teologien var kristocentrisk, og ikke skabelsesteologi i en eller anden moderne forstand. Og tænk nu bare på trosbekendelsen, hvor den del der handler om Kristus, er den længste. Tænk på

vore gamle salmer, på Kingo og Brorson og Grundtvig, som altid har Frelseren for øje. På kirkens megen kunst. For ikke at glemme hele Det ny Testamente, som taler om intet andet end Ham.

70 Løvrigt var studiet af Oldkirken og Reformationen højt prioriteret som de helt væsentlige områder indenfor kirke- og dogmehistorien.

Selv blev hun kirkehistoriker – man havde dengang de såkaldte laboratorieøvelser – en professor samledes med en snes studenter om et bestemt emne; hver måtte da forfatte en lille afhandling, hvor så en medstudent skulle 75 opponere, alt overvåget af professoren, og hvor man virkelig skulle kunne gøre rede for hvert et ord! Dét var at stå i lære! Og jo en skoling i præcision som ikke bare var et must i forskning, men også måtte være de kommende prædikener til gavn. Selv fik hun allerede da optaget en artikel i Dansk teologisk Tidsskrift, og 80 året efter en i Kirkehistoriske Samlinger – og det var bestemt ikke almindeligt.

Studenterdagene var hyggelige, for de unge mænd såvel som for pigerne – caféerne var ikke opfundet, men man mødtes hos hinanden, især i deres hjem som boede hos forældrene – kirke og teologi var de store emner, og ikke et 85 inferiørt spørgsmål som om kvinder kunne være præster! Efter fem år blev hun færdig – før de normerede 5 1/2 – hun var nemlig en ung kvinde og havde både forlovet og giftet sig – til et herligt parløb forresten, selvfølgelig med en af faget – og følte at ægteskab og studium ikke fulgtes så godt ad. Hvorpå Pastorseminariet meldte sig med lektioner og øvelser rettet mod det at være 90 præst... mærkeligt at stå og messe i Marmorkirken; og *frygtelig* højtideligt for første gang at bestige en prædikestol, og dér sad Guds menighed!

Men her dukkede biskop Baun igen op, idet hendes mand søgte stilling under DMS. Baun sad i bestyrelsen, og direkte adspurgt af Baun om hans kone 95 ønskede at blive præst – hvilket han kun kunne bejae – røg den stilling. Baun kunne bestyrelsen ikke lægge sig ud med! Dét ville være at lægge sig ud med hele Indre Mission. Og hvor var man så henne? Nu gjaldt det så at studere opslag. Jesuskirken *kunne* det være blevet. Frederiksberg kirke ligeså – men for en helleruppige var der meget langt til både Frederiksberg og Vanløse (alt set i 100 cykelperspektiv)! Men så Garnisons da?

Jamen det gik glat, især pga. af sognepræsten, konservativ folketingsmand, der så det som en fjer i hatten for ham selv, hans parti og hans kirke, hans kirke, med

105 en ung kvinde af borgerskabet på dette sted! Allerede her kom den forsigtige
advarsel fra en lærer på pastoralseminariet. Men nej, opfører man sig ordentligt
skal det nok gå. Ung og naiv. Så nærmer tiden for ordinationen sig, der er
bispeeksamen med en alvorlig overvejelse af præsteløftet – og, ja præstekjolen
110 prøvetagning, og står dér i en mærkelig mundering fuld af hvide ri-tråde på alle
leder og kanter. Hvad ender dette med?

Men alt forløber planmæssigt, og hun bliver ordineret – 24 år gammel, ”dét går
over” lød ordene, men dog på dispensation – for nu lidt over 60 år siden, ja i
115 Vor Frue Kirke. Smukt smukt – og rystende: man vågner op dagen derpå: ”jeg
er *præst!*” Du godeste! Fast præst og kaldskapellan ved Garnisons kirke. Kgl.
udnævnt – det var vi dengang – hvorfor hun, da kirken var militær og
Amalienborg lå i sognet og *burde* have de kongeliges bevågenhed, bare havde at
indfinde sig til audiens og takke for udnævnelsen!

120 Vidunderlig var derpå indsættelsen. På Mariæ bebudelsesdag og i det skønneste
forår. Dagen inden havde hun måttet deltage i en stor parade på Kastellet for
Kvindeligt Flyverkorps som nu hørte til hendes resort; den tog sin tid, og det var
koldt, men det gik. Provst Sandbæk stod for indsættelsen og hun for
125 prædikenen – man undrede sig over at hun kunne liturgien, men dét var ikke
mærkeligt i betragtning af at hun havde været kirkegænger i 10 år. Så det blev et
entydigt og fuldtonende velkommen. Uden nogen malurt i bægeret, og med en
næsten upassende pressedækning og interviews over hele linjen. Hyggeligt var
det også når gode venner sagde pastor Lisbet; mens Jeanne d’Arc var mindre
130 velkomment. Iøvrigt bestod menigheden af mere eller mindre velstillede
københavnere med K., venlige og tillidsfulde mennesker, og aldrig faldt der
forbeholdne kommentarer i anledning af hendes køn.

Prædikenforberedelsen tog fra første begyndelse megen tid og måtte være det
135 vigtigste – der var dengang altid *to* gudstjenester om søndagen, så det var bare
om at hænge på. Hun kom også hos folk. Havde part i søndagsskole, kirkeblad,
ældremøder og juleindsamling, stod for en santalkreds, og holdt
studiekredsmøder. Og fik i de år sit første barn – seks ugers barsel, *flot!* De sidste
uger var igen tankerne ved arbejdet. Som hun var lykkelig over, og lykkeligt
140 bekymret for.

Enkelte steder gælder det dog, at hvor to præster er sammen, kan vor Herre ikke

145 godt være iblandt dem. Endsige når der er tre. Til hendes store sorg kom det til
en konflikt, idet hendes medpræster ville sætte hende til dele kirkeblade ud – der
satte hun alligevel grænsen, og det var måske ikke klogt. Formodentlig var der
andet og mere i spil, og nogen der ikke ville hende det godt, så hun tog sit bestik
og søgte sin afsked. Pressedækning igen. Mærkeligt så fjerne provst og biskop
føltes i de dage; de skulle da have været inde som mæglere. Hun blev øvrigt den
150 sidste kaldskapellan på stedet, stillingen blev efter en del parlamenteren nedlagt.
Sognet var ikke stort, og det *var* Kastellet som var den militære hovedkirke.

Så hun tilbage til universitetet – det kunne aldrig skade at blive klogere mente
hun i sin naivitet, især når man var kvinde – her stod et kandidatstipendium
155 parat, og siden et universitetsadjunktur – i alt på seks år. En spændende tid,
hvor hendes forskning gjaldt den store salmedigter Paul Gerhardt, relevant da
navnlig for kirken; og hvor det kom til en flot udgivelse på Gerharts eget sprog,
tysk.

160 Men, det *var* jo præst hun ville være. Så nu søgte hun en stilling i det hjemlige
provsti, nemlig i Dyssegård, og var dér de følgende 25 år. Inden indsættelsen
ville hun præsentere sig for forgængerens, en habil reformationshistoriker, hun
ringer, og fortæller at hun skal efterfølge ham – ”dét har jeg med beklagelse
hørt” var svaret, han var højkirkelig, det vidste hun godt og tog sig ikke af det, og
165 havde et behageligt møde med ham i hans hjem. Dog, igen advarsler. – Det
kommer så til indsættelsen, som er så festlig som en indsættelse skal være – hun
hører siden at en af kirkens hovedpersoner er mindre fornøjet, men ”dén lille
dame skal vi nok ordne” lyder menighedsrådsformandens beroligende ord. Så,
noget paradisk kan man ikke tale om – man kan jo i et sogn opleve næsten hele
170 verdenshistorien – og dog gav tingene mening: Arbejdet kaldte, og opbakning
manglede det ikke på, to gudstjenester *hver* søndag, en til hver af præsterne, med
både højmesse, froprædiken eller aftensang – ja dette sogn var vel på op imod
11.000 mennesker, mens
hendes nuværende hjemsgn kun er på små 7.000 – med *to* 1/5 præst, og *kun én*
175 søndagsgudstjeneste til deling mellem de to og den halve – tiderne skifter! I
Dyssegård var
der også nok af aktiviteter, men især mange begravelser, hun gik på husbesøg og
nåede at
blive familiepræst – og miste dyrebare venner...

180 I øvrigt må det siges at hun aldrig et øjeblik har fortrudt at være præst! Det har

fyldt, og
det har glædet...

185

Det *burde* også glæde at sidde i kirkebænken.

Det gør det ikke altid – dét er også for meget at forlange.

190 *Men*, når den store bespisning bliver til en opfordring til at vi skal dele med hinanden, mangler der ikke så lidt. Eller når Jesus føres ud i ørknen for at blive prøvet der – og det bare bliver til noget om at faste? Eller Bebudelsen handler om at spejle sig i Marias skæbne – da vi aldrig kan vide hvad vi går ind til når vi bliver forældre! Ak alle disse selvspjlinger.

195

For ikke at tale om påskemorgen at skulle høre at påske er selve glæden over livet, at spise med vennerne, eller se sine drenge ligge og sove trygt! Ren vitalisme og ikke kristendom. Hvortil kommer at der ofte ikke lyder noget krav til os, eller at Kristi efterfølgelse næsten er glemt.

200

Godt er det heller ikke med alle de poetiske, litterære, halvfilosofiske, psykologiske tiltag – som klares mindre amatøragtigt andetsteds; ligesom forkyndelsesfrihed jo ikke er frihed til hvad som helst, men faktisk betyder frihed til – måske under modgang og modstand – at forkynde evangeliet!

205 Ligesom det er bedrøveligt at tidligere tiders skelnen mellem salmer og åndelige sange er gået fløjten, og gudstjenesten forstyrres af vilkårlige indslag, hjemmestrikkede kollekter, præstelige randbemærkninger, og et evindeligt ”rejs jer op” og ”sæt jer ned”, som om dette var et kardinalpunktet i den kristelige religion!

210

Nå, jeg er langt ude – for kirken *er* og bliver vor moder, og vor gamle gudstjeneste er vidunderlig! Helt enig med Søren Ulrik Thomsen i hans kloge Tro mod Ritualet, som bogen hedder.

215 Og vidunderligt er det at være præst! Kønnen uanset. Et kald.

Og så må I have undret jer: ja over det næsten totale fravær af kvindediskriminerende gøren og laden i disse erindringsglimt – men sådan var det! At nogle var højkirkelige – eller meget missionske – jamen pyt, mennesker er forskellige, det gjorde ingen skår i glæden. Og *aldrig* aldrig ønskede hun sig

220

det anderledes! *Dette* var sagen!

225 **Kilde**
Manuskript tilsendt af taler

Kildetype
Digitalt manuskript

230 **Tags**
Foredrag

URI
<https://www.dansketaler.dk/tale/lisbet-foss-foredrag-i-anledning-af-75-aret-for-kvindelige-praester-i-folkekirken>

235

240

245

250

255